ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ 1872 — ԹԻՒ 933

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ալապամայի խնդրոյն նկատմամբ հեռագրով հասած լուրերը իրարմէ կըզանազանին։ Անգղիոյ մէջ հասարակաց կարծիքը այս է, որ Միացեալ Նահանգաց նախագահի ընտրութենէ զկնի, Վաշինկթընի դահլիճը աւելի ընդել և մտադիր պիտի լինի այս անլուծանելի խնդրոյն վերջ մի տալոյ ։

Ամսոյս 12 թուով Վաշինկթընէն հասած հեռագրին համեմատ՝ պարոն Ֆիթրս հետևեալ որոշումը առաջարկեր է ազգային խորհրդարանին մէջ Ալապամայի խնդրոյն նկատմամբ թէ "անուղղակի կորուստներու պահանջումը յետս առնուի"։ Ատենի վճռաբանութենէ զկնի վճռուեր է որ այս որոշումը արտաքին գործոց յանձնաժողովին ուղղուի ։

Ռուսիա կըսէ Փոստնու Ֆէ Տէյթ կըպատրաստուի Սեպաստոպոլի ամրութիւնները վերահաստատել ։ Կոլէն փը Մ**** լրագիրը մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ այս մասին, որոնք յայտնի կցուցնեն թէ ինչ են Ս. Պետերպուրկի կառավարութեան տեսութիւնները ։ Անցեալ ամսոյն վերջերը, կըսէ նոյն լրագիրը, տէրութեան բարձր պաշտօնեաներու ժողով մի տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ Կոստանդին մեծ դքսին, քննելու և որոշելու համար Խրիմեայ նաւահանգիստներու մէջ լինելիք զանազան շինութիւններու ծրագիրները ։ Խնդիրը ուրեմն միայն Սեպաստոպոլի համար չէ ։ Յայտնի է թէ այս լուրը ինչ յուզմունք պատճառեց, և ինչ տպաւորութիւն ըրաւ Բրիտանիոյ ժողովրդեան վրայ ։ Կօղ Լոնտոնի լրագիրը, մի քանի դիտողութիւններէ զկնի, այսպէս ուրեմն պիտի կորնչին չքանան, կըսէ, այն դաշնագրութիւնները զոր մեր արեան և գանձուց գնովը Ռուսաց ընդունել տուինք Խրիմէի պատերազմէն ետքը ։ Զինուորական նաւարան մի նորէն պիտի բանայ ուրեմն Սև Ծովուն վրայ, և զրահաւոր նաւերու, և մօնիթօրներու նաւախումբ մի կրնայ վաղ կամ անագան պատրաստել և Պոսփորի վրայ յարձակիլ։ Ռուսիոյ կայսեր և իր խորհրդականներուն բուն նպատակը յայտնի չէ ։ Սակայն կը հաւատամք, կըսէ Կէօղ, թէ իրական պատճառ մի չկայ Ռուսիոյ այս որոշման մէջ Կ. Պօլսոյ դէմ վտանգ մի տեսնելու, Սև Ծովուն մէջ Ռուսիոյ նաւատորմիղը չկրնար Թիւրքիայի դէմ սպառնալիք մի համարուիլ։

Իրաւունք ունի Կէօղ, կըսէ Փոստնու Ֆէ Տէյթ, Խրիմի պատերազմի առթիւ եղած արեան և ստակի զոհողութիւնները յամպէտս եղած պիտի համարուին, երբ Սեպաստոպոլ նորէն զինուորական մեծ նաւահանգիստ մի հանդիսանայ ։ Սակայն Ռուսիոյ այս ընթացքը զարմանք պատճառել պէտք չէ, յայտնի է որ Պետերպուրկի կառավարութիւնը կատարելապէս որոշեալ նպատակ մի ունէր, երբ վերջին Գաղղիա Պրուսիական պատերազմի ժամանակ զԳաղղիա տկարացեալ տեսնելով, Բարիզի դաշնագրութիւնը փոփոխել առաջարկեց ։ Անգղիա այս փոփոխութեան հաւանելով՝ կրնար անոր հետևութիւնները գուշակել, հետևաբար ոչ զարմանալոյ և ոչ արտնջելոյ իրաւունք ունի այսօր ։

Սպանիոյ քաղաքական վիճակը յաջողդարձուածք մը կառնու յօգուտ Ամէտէ թագաւորին կառավարութեան ։ Սպանիայի մէջ այս տարի շատ անձրևելուն պատճառաւ, ցորենի, գինւոյ, և ձիթապտղոյ հունձքը շատ առատ պիտի լինի. հետևաբար կըյարէ լրագիր մը, վտանգ չկայ որ յեղափոխութիւն մի տեղի ունենայ, սպանիացին չքաւորութեան մէջ գտնուած ատեն սովորաբար յեղափոխութեան կըդիմէ ։

Անգղիոյ հասարակաց խորհրդարանին մէջ պարոն Լօ անցեալ տարուան պիւտճէն ելևմտից հաշիւը ներկայացուց, որով կըտեսնուի թէ 71,720,000 լիրա սթէրլին ելք, և 74,535,000 մուտք եղած է, հետևաբար 2,815,000 լիրա սթէրլին կաւելնայ ։ Ազգային պարտքը 1869էն 'ի վեր 12,740,000 լիրա նուազած է ։ Ներկայ տարւոյս մէջ 71,313,000 ելք, և 74,615,000 մուտք պիտի լինի, հետևաբար 3,602,000 ազգային գանձուն պիտի աւելնայ ։ Երջանիկ է այն ժողովուրդը և բարեբաղդ այն կառավարութիւնը, որուն պաշտօնեաները այսպիսի պիւտճէ ներկայացնելու վիճակի մէջ կըգտնուին ։

Աւստրիայի տէրութեան 1872 տարւոյն պիւտճէն հետևեալ կերպիւ պիտի լինի. 353,714,207 ֆիորին ելք, և 353,776,901 մուտք պիտի ունենայ ։

Գերմանական կառավարութիւնը որոշեց Ալզաս և Լօրէնի մէջ հարկադրական դաստիարակութեան օրէնքը հաստատել։ Գաղղիոյ կայսերական կառավարութիւնն բոլորովին անհոգ գտնուեցաւ ժողովրդեան դաստիարակութեան նկատմամբ ։ Թիէր աւելի նախանձախնդիր չերևար այս մասին. Բարիզի Լը Թան լրագիրը ստորագրութիւններ կըժողուէ Ֆրանսայի ամեն կողմէն, որպէսզի ազգային ժողովոյն ներկայացնելով՝ հարկադրական դաստիարակութեան օրէնքը ընդունուի և հաստատուի Ֆրանսայի մէջ։ Արդէն մէկ շաբթուան մէջ 40,000 ստորագրութիւն ժողուեր է. Կղերականք այս դրութեան դէմ բոլորովին հակառակ՝ ամեն ճգամբ արգելք լինել կըջանան։

Վիէննայի լրագիր մի շատ հաւանական կըկարծէ որ 1873ին տեղի ունենալիք համաշխարհական հանդէսը 1874 տարւոյն ձգուի ։ Կըսեն թէ Գերմանիայի կառավարութիւնը Աւստրիայի կառավարութեան դիմելով՝ այս յապաղումը խնդրեր է յպատճառելով, թէ Գաղղիա Գերմանական պատերազմին պատճառաւ գերմանացի արուեստաւորները բաւական ժամանակ չպիտի կրնան ունենալ իրենց շինած նիւթերը արժանաւոր կերպիւ համաշխարհական հանդիսին մէջ ներկայացնելու ։

—Տօքթէօր Էրնսթ Հայց Զուիցերիայի հասարակաց գրքատուններուն նկատմամբ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ, որոնց վրայ մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը կըհրաւիրեմք ։

Բոլոր Զուիցերիայի մէջ, կըսէ, 2092 գրքատուն կայ ։ Զիւրիքի գաւառը ունի 267 գրքատուն, Արկովի 254, Վօ 253, Պէրն 228, Սօլէօր, Սէնկալ, Նէօշաթէլ և այլն իրենց գրքատունները ունին։ Այս 2092 գրքատուններուն մէջ կըգտնուին 2,490,312 հատոր գիրք, և որովհետև բոլոր Զուիցերիայի մէջ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԻ ՅԻՏԱԼԻԱ.

ՆԱԲՈԼԻ ԲՈՄԲԷՅ ՎԵԶՈՒՎ ՀՌՈՎՄ ՖԼՈՐԱՆՍ ԲԻԶԱ.

Մեր արևելցիս երբ Եւրոպա ճանապարհորդել կուզեմք, սովորաբար դէպ'ի Ֆրանսա դէպ'ի Բարիզ կուղևորիմք, շատ քիչ անգամ Իտալիա մատամ Սթալի նկարագրած գեղեցիկ Իտալիան կանցնիմք ։

Բարիզ, կարծես մոգական զօրութիւն մի ունի, որ զմեզ իրեն կըքաշէ. այո, Բարիզի մէջ կան երևելի շէնքեր ընդարձակ հրապարակներ, պալատներ, արձաններ միւզէներ և այլն. որոնք մեր երևակայութիւնը կըշոյեն, և չեմք կրնալ անոնց վրայ բաւական զմայլիլ ։ Սակայն գրագիտական տեսութեամբ՝ ինչ որ Իտալիայի մէջ կըտեսնեմք աւելի բարձր, և աւելի վսեմ կըգտնեմք ։

Իտալիայի հնութիւնները զատ զատ պատմութիւններ են, որոնք անցեալ դարերը մեզի կըներկայացնեն, և կառաջնորդեն մեր երևակայութիւնը գրեթէ դէպ'ի երկուհազար տարի առաջ, մխելով զմեզ անծանօթ աշխարհներու և ժողովուրդներու մէջ, և անոնց հետ հետզհետէ ծանօթանալով՝ մեր հետաքրքրութիւնը այնպիսի հաճութիւն մի կըզգայ, զոր դժուար է նկարագրել։

Աղէկ կըյիշեմ, երբ առաջին անգամ Բարիզ հասանք տղայութեան՝ շուարած աչօք կըզմայլէինք Բարիզի հոյակապ շէնքերուն վրայ, և չէինք կրնալ երևակայել անոնցմէ աւելի գեղեցիկ և վսեմ բան մի ։ Ներելի է այս արևելցիի մը, որուն համար ամեն բան նոր է, երբ Եւրոպա կուղևորի ։ Բայց երբ Իտալիա անցանք Հռովմայի Նաբոլիի հրաշալի հնութիւնները տեսանք, զիրութեամբ համոզուեցանք, որ Բարիզի այն հոյակապ շէնքերը, որոնց վրայ բաւական չէինք կրնալ զմայլիլ, մի միայն Հռովմայի հնութեանց գաղափարներն էին ։

Քանի մի տարի առաջ Յունիս ամսոյն սկիզբը՝ Քորֆուի վրայէ շոգենաւով Բրինտիզի, և Բրինտիզիէն տասնևհինգ ժամուան մէջ շոգեկառքով Նաբոլի հասանք գեղեցիկ դաշտերու արտերու և ծառերու մէջէ անցնելով, որոնց մեծ մասը ձիթենիի ծառեր էին ։

Բրինտիզի ծովեզերեայ փոքրիկ քաղաք մի է տասնհազար բնակիչով։ Հին ժամանակներս երևելի հանդիսացած է հռովմայեցւոց նաւատորմիղին կայարանը լինելով։ Վիրգիլիոս հոս մեռած է ։ Իսկ արդի ժամանակս անգղիացւոց շոգենաւներուն երթևեկութեամբը՝ քաղաքը նոր կենդանութիւն մի առած, նաւահանգիստը ընդարձակուած մաքրուած է, և մի քանի անգղիական հոյակապ պանդոկներ կառուցեալ են հոն ։

Իսկ Նաբոլի, ինչպէս յայտնի է շատերուն սիրուն ու գեղեցիկ տեսքով ընդարձակ քաղաք մի է 450,000 բնակիչով։ Նաբոլիի ընտիր կլիման, կապոյտ երկինքը, հոյակապ դիրքը, պարտէզները, երևելի շէնքերը և հնութիւնները նախանձելի ըրած են զայն, և աշխարհիս երևելի քաղաքներէն մին համարուած է ։ «Տեսնել Նաբոլի, կըսէ առածը, և մեռնիլ» ։ Շատերը Կ. Պօլսոյ հետ կըբաղդատեն և անոր կընմանցնեն զայն. մեր մասին չեմք կրնար երևակայել վայր մի քաղաք մի որ Պոսփորի բնական գեղեցկութիւնն, և անոր սքանչելի տեսարանը ունենայ ։ Նաբոլիի երևելի շէնքերն են Թագաւորական պալատը, որուն մէջ Բոմբէյի պատկերներն իսկ կըգտնուին ։ Սան Քարլօ թատրը, որ Միլանի թատրէն ետքը, Եւրոպայի ամենէն ընդարձակն է. վեց աստիճան երեսունևվեց օթեակներ ունի, և ամէն մէկ օթեակ տասնևերկու հանդիսատես կըպարունակէ ։

Քաղքին ամենէն հարուստ և նշանակութեան արժանի՝ «ազգային Միւզէն» է, ուր ոչ թէ ուրիշ միւզէներու պէս աղէկն անդէն ժամանակ առ ժամանակ ձեռք բերուած երևելի, բայց շատ անգամ տարակուսելի հնութիւններ կըգտնուին, հապա երկուհազար տարի առաջ կործանեալ Բոմբէ և Հէրքիւլանիում քաղաքներուն հնութիւնները հետզհետէ հոս կըբերուին, և գիտութեան համար մեծագին գանձեր կըպատրաստեն ։ Այս հնութիւնները ինչպէս սովորաբար ոչ միայն քարէ կամ պղնձէ արձաններ, հապա հին ժամանակուան մինչև անգամ տնային սպասու և պիտոյից համար գործածուած զանազան նիւթերու և գործիքներու հաւաքածոյ մը կըներկայացնեն, որոնց ամեն մէկը իր հետաքրքրութիւնը ունի, և որոնց վրայ երկարօրէն քիչ մը ետքը պիտի խօսիմք ։

Ազգային Միւզէին մէջն է նաև «ազգային գրքատունը», ուր երկուհարիւր հազար հատոր գիրք կըգտնուի ։ Այս գիրքերուն երեք հազարը ձեռագիրներ են, և վեց հազարը չորեքտասան դարուն տպուած գիրքեր են ։ Երբ գրքատան տեսուչը այս բացատրութիւնները տալով կըյաւելուր՝ ըսելով թէ ամեն լեզուէ գիրք ունիմք գրքատանս մէջ, հետաքրքրութեամբ հարցուցի իրեն, տարակուսելով թէ հայերէն գիրք ևս ունի՞ք ։ Հայերէն, ըսաւ, այո և նոյն վայրկենին գնաց հին գիրք մը բերաւ ինձ տուաւ ։ Այս գիրքն էր ։

»Երթութիւն կատարելութեան և քրիստոնէական առաքինութեան տպեալ 'ի Վենետիկ 1742 ։

2,500,000 ժողովուրդ կըհաշուի, հետեւապէս մարդագլուխ գրեթէ մէկ հատոր գիրք կիյնայ ։

Պոհեմիայի մէջ սովորութիւն է որ երբ այր և կին քսանըհինգ տարի միատեղ կապրին, իրենց ամուսնութեան քսանըհինգերորդ տարւոյն. մեծ խնճոյքներ կընեն, և եկեղեցի երթալով նորէն ամուսնութեան խորհուրդ կըկատարուի ։ Ասիկա "արծաթ ամուսնութիւն" կըկոչուի ։ Երբ յիսուն տարի մէկտեղ կապրին յիսուներորդ տարւոյն նոյն արարողութիւնները կընեն, և այս "ոսկի ամուսնութիւն" կըկոչուի ։ Իսկ երբ վաթսուն տարի մէկտեղ կապրին, "ադամանդեայ ամուսնութիւն" կըսուի ։ Բրակի մէջ վերջին օրերս այսպիսի ադամանդեայ ամուսնութիւն մի տեղի ունեցեր է, այրը ութսուն-հինգ տարեկան և կինը ութսուներեք մեծ հանդիսիւ եկեղեցի գացեր, սեղանին առջև ծունր դնելով՝ վաթսուն տարի առաջ իրարու ըրած երդումին նորէն կրկներ են 'ի ներկայութեան խուռն բազմութեան ժողովրդոյ ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Տօքթօր Մորդման եւ Հայ լրագիրներ ։

Կոստանդնուպոլսոյ լրագիրները տօքթէօր Մորդմանի հետզհետէ ըրած բանախօսութիւններուն վրայ լուրեր կըհաղորդեն մեզ ։ Վերջին անգամ Մասիս կիմացնէ, թէ յառաջիկայ կիւրակէ Ապրիլ 12ին պարոն Մորդման Հայոց պատրիարքարանը 'ի Գումգաբու, տաճկերէն բարբառով պիտի խօսի հայկական սեպագրաց վրայ, և պիտի հաղորդէ հանդիսականաց՝ այս վերջին ժամանակներս ըրած նոր և արդիւնալից խուզարկութիւնները ։

Ահա օտարական մի, որ մեր երկրէն մեր հայրենիքէն մեզի լուր կըբերէ, օտարական մի՝ որ մեր պատմութիւնը մեզի սորվեցնել կըջանայ, անոր նսեմ և մութ խորշերը 'ի լոյս բերելով, որ ամեն աշխատութիւն յանձնկառնու, ամեն զոհողութիւն կընէ պատմութեան և գիտութեան սիրոյն համար, և Վանայ սեպագրաց լուծումը կըգտնէ, և հայկական պատմութեան փառքը կըյաւելու ։

Եթէ մեր հայրենակիցներէն մին այս աշխատութիւնը յանձն առնուր, և այսպիսի արդիւնաւոր ծառայութիւն մի ըներ մեր ազգային պատմութեան, չէ՞ որ պիտի սիրէինք և մեր շնորհակալիքը որևէ կերպով պիտի յայտնէինք անոր ։ Արդ քանի որ օտարական մի նոյնը կընէ չէ՞ որ արդեօք մեր երախտագիտութիւնը անոր յայտնելու, և մեզի մատուցած ծառայութիւնը ճանչնալու պարտաւորութիւնն ունիմք ։

Համարձակութիւն կառնումք ուրեմն առաջարկելու մեր մեծարոյ Հայ խմբագրաց, որ մեր ազգայնոց ու 'ի մասնաւորի Հայ դրասիրաց հայրենասիրութեան կոչում մի ընեն, և իրենց դրատունը ստորագրութիւն բանալով, հրաւիրեն զանոնք ըստ հաճոյս որևէ գումար մը ստորագրելու, որով հուսկ յետոյ կոբոշուէ յարմար ինչ մի ծախու առնուլ, օրինակի համար դեղեցիկ ոսկի *թռնօմէթր* մը, կամ այլ ինչ թանկագին՝ հաւաքուած գումարին համեմատ, և Հայ դրասիրաց կողմանէ իբրև յիշատակ երախտագիտութեան տօքթէօր Մորդմանի կընուիրուի ։ Եթէ ազգայինք ոմանք տարբեր տեսութիւն ունին այս մասին, կամ ուրիշ միջոց կառաջարկեն, ուրախ պիտի լինիմք իմանալու ։ Ասիկա ընելով քաղաքավարութեան և երախտագիտութեան պարտք մի կատարած պիտի լինիմք, և պիտի ապացուցանեմք միանգամայն թէ մեք հայերս թէպէտև քաղաքական կեանք չունիմք, բայց հայրենասիրութեան ոգի մի կըկրեմք միշտ մեր մէջ, և թէ անտարբեր չեմք պարոն Մորդմանի մեր ազգային պատմութեան մատուցած այսպիսի ծառայութեանը, անոր հակառակ գիտեմք մեծարել ու յարգել իւր աշխատութիւնը, և որովհետև շատ հաւանական է որ գերմանական լրագիրները ևս հրատարակեն Հայ դրասիրաց կողմանէ պարոն Մորդմանի եղած ընդունելութիւնը, այս ևս ոչ սակաւ պատիւ կընէ Հայ անուան ։ Հարկ չեմք համարիր ըսել, որ եթէ մեր առաջարկութեան գործադրութեան մտադիր լինին Հայ խմբագիրք, Արշալոյս խմբագրութիւնն ևս ստորագրութիւն պիտի բանայ այս նպատակաւ ։

Ներկրութեամբ կըծանուցանեմք թէ Գերմանիոյ լրագրաց մէջ հայկական բևեռագրաց վրայ մեծապատիւ Տօքթօր Մորդմանի հրատարակած մէկ ընդարձակ և կարևոր յօդուածը մեծ. Գէորգ էֆէնտի Ապտուլլահեանի ձեռօք հայերէնի թարգմանուելով՝ զատ տետրակաւ մի այսօր վաղը պիտի հրատարակուի ։

Մեծ. Գ. Ա. Ապտուլլահեանի այս ազգասիրական գործն անտարակոյս մեծ գոհունակութիւն պիտի պատճառէ ամեն Հայ բանասիրաց, որք մեր ազգային պատմութեան վրայ նոր լոյս ծաւալող և գիտնական աշխարհի առջև Հայ ազգին անունը բարձրացնող այս ամենակարևոր գիւտին վրայ քիչ շատ ծանօթութիւն ստանալու կըփափաքին ։

Կըլսենք թէ մեծ. Յակոբ էֆէնտի Պօյաճեան՝ Հայ տպագրապետն ալ՝ վերոյիշեալ տետրակին ըստ արժանւոյն հրատարակման համար ամեն զոհողութիւն ըրած է ազգասիրաբար ։

Մասիս

Ամենապատիւ սրբազան Պատրիարք Հայրն ազգային երեսփոխանական ժողովոյ մեծապատիւ անդամք.

Հայոց ազգը սեպհական իշխանութիւնը կորուսած դարերէ 'ի վեր օտար ձեռաց ներքև կառավարուած անուղութեան մէջ, իւր թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս կացութեան և յառաջադիմութեան միակ միջոց կրօնքն ունեցած է, նորա ամէն սրբութեամբն և նախնի աւանդութեամբն հանդերձ ։ Հայութիւնը նուաւ կենդանացած նուաւ ամեն արկածներու փոթորիկներու և տաժանելի հալածանաց դիմադրաւ կեցած է, ինչպէս նաև իւր ամէն դառն և թշուառ վայրկեաններուն նուաւ միայն միխթարուած և սփոփուած է ։

Կրօնքը անհրաժեշտ ազգին գոյութեան առաջին սյուժանն է. ուստի և ազգին սրբազան պարտքն է պահել և պաշտպանել զկրօնս, առանց որոյ ինքն ևս կըջնջուի ու կ'անհետանայ ։ Արդ այն պաշտօնեայք՝ որոց աւանդուած է կրօնքը, ունին իրենց ձեռաց մէջ ազգին բարոյապէս և նիւթապէս կացութեան ամեն հանգամանքը ։ Զեմք կարող ուրանալ թէ սոքա երբեմն առաքինութեան և անձնուիրութեան օրինակ, մերթ փառաւոր և սրտառուչ յիշատակներով պատմութեան էջերը լեցուցեր են, մերթ սգոյ և ցաւոց դարերու մէջ ազգին իրաւանց պաշտպանութեան ախոյեան և նախանձախնդիր կանգնելով իրենց սուրբ կոչմանը արժանացած են. սակայն այսօր այդ սրբակրօն պաշտօնէից յաջորդները՝ իրենց նախորդաց անունը և իշխանութիւնը միայն ժառանգած են, բայց ոչ առաքինութիւնը ։ Արդարև 'ի բաց առնելով յօգուտ ազգին ուխտեալ և իրենց պարտքը ճանչցող և կատարող փոքր թուով խումբ մը եկեղեցականներ, շատերը ագէտք անփոյթք կամ անտարբերք, իրենց կոչումն անգամ չեն ըմբռներ. ուրիշները իրենց սուրբ և փափուկ պաշտօնը սոսկ անձնական կրից և շահուց գործիք ընել չեն խորշիր. իսկ ոմանք կըյանդգնին կրօնից պատրուակաւ խաբելով և խարդաւանելով զռամիկը, անհնարին անօրէնութիւններ գործել, ոչ Աստուածային երկիւղև ոչ մարդկանցմէ ամօթ կրելով ։

Ուստի մեք ստորագրեալքս իբրև Հայ հասարակութիւն՝ այլ ևս համբերել չկարենալով, կըբողոքենք սոյա անկարգ ընթացից դէմ, և նկատելով որ Հայ կղերին թերևս մեծագոյն մասը տգիտութեան և կուրութեան մէջ կըփտտի, և ժողովուրդը նախապաշարմանց և խաւարային տգիտութեան մէջ պահելով պատճառ կըլլան խռովութիւններ, վէճեր և հերձուածներ յարուցանել գաւառաց, քաղաքներու, գիւղերու, թաղերու և ընտանեաց մէջ. նկատելով որ կրօնից սրբութիւնը 'ի սխոնականութիւն կըփոխեն և ամեն բան մամոնայի կըզոհեն նկատելով նաև որ ստահակ մաս մը ամեն անբարոյականութեանց, զեղխութեանց և անառակութեանց տխրալի և կաղապար կըլլնի պարզամիտ ժողովրդեան առջև, նկատելով դարձեալ որ ուրիշ մաս մը ամեն տեսակ անօրէնութեանց, ստութեանց և խարդաւանաց մէջ կըթաւալի. նկատելով որ այս վերջնոց ձեռօք ժողովրդեան վրայ հարստահարութիւններ կըտեղան, և իրենք փոխանակ դիմադրաւ լինելու արտաքին հարուածոց, շատ ան-

Ինչպէս Իտալիայի բոլոր քաղաքներուն, այսպէս ևս Նաբոլիի մէջ շատ եկեղեցիներ կան, որոնց թիւը 257 է, և ասոնցմէ զատ կան նաև 57 մատուռ ։ Այս եկեղեցիներուն շատերը ընտիր ճարտարապործութիւններ են ։

Սան Ճէնարօ քաթէտրալը Նաբոլիի եկեղեցիներուն ամենէն երևելին և հոյակապն է ։ Սանթա Մարիա տէլ Քարմինէ, այս եկեղեցւոյն մարմարինէ արձանագործութիւնները սքանչելի են ։ Սան Ֆիլիբ, որուն մէջ հինայի արձաններ և պատկերներ կըգտնուին, և շատ ուրիշ եկեղեցիներ, որոնք քիչ կամ շատ տարբերութեամբ իրարու կընմանին, կան իսկ քանիներ որոնց պատերը կամ ձեղունը մօզայիք քարերով գործուած պատկերներով զարդարուած են ։ Սան Սէվէրօ մատուռը որուն մէջ զուտ սպիտակ մարմարինէ քանդակուած Քրիստոսի մեռելութիւնը կայ դետինը տարածուած, և իբր վրան նուրբ բէհեզով մը ծածկուած, որուն տակէն կարծես բուն իսկ մարմինը կըթափանձես ։ Արտաքոյ կարգի ընտիր և սքանչելի գործ, որուն ծանրութեամբը՝ անգղիացի լորտ մը ծախու առնել փափաքելով, արծաթ տալ առաջարկել է և չեն ընդունել ։

Նաբոլիի ժողովրդեան բարուց և սովորութեանց վրայ մանրամասն տեղեկութիւն ստանալու համար, ժամանակ մը այս երկրին մէջ բնակելու է ։ Ընդհանրապէս խօսելով, ինչպէս ամեն տաք կլիմայի, այսպէս ևս այս երկրին բնակիչը ծոյլ է, և արևը կըսիրէ, ժողովրդեան մեծագոյն մասը սոսկալի նախապաշարեալ ու տգէտ է ։ Սան Ճէնարօ, քաղքին պաշտպան սրբոյն տօնախմբութեան առթիւ այնպիսի իրեր կըպատմեն, որոնք անհաւատալի կերևան ։

Նաբոլիի ազգային Միւզէն և ուրիշ երևելի շէնքերը տեսնելէ զկնի շոգեկառքով 40 վայրկենի մէջ ուղևորեցանք դէպ 'ի Բոմբէյ, Ամերիկացի բարեկամի մը հետ, որուն ծանօթութիւնը Պրինտիզիէն Նաբոլի ճամբորդելու ժամանակ ըրած էի, հետերնիս առնելով «Վօշինկթըն» պանդոկին «սիսէrօնը» որ մատի վրայ գիտեր Բոմբէյի ամեն հնութիւնները, և անոնց վրայ հետզհետէ բացատրութիւններ կըտար առանց մեզի ժամանակ ձգելու մեր ձեռքը գտնուած գիրքերը քննելու ։

ԲՈՄԲԷՅ

Բոմբէյ Իտալիոյ, կրնամք ըսել բոլոր աշխարհի, խիստ երևելի հետաքրքրութիւններուն մին է ։ Երբ Բոմբէյ կըհասնիս, յանկարծ հին աշխարհ մի աչացդ առջև կըներկայանայ, ոչ թէ երևակայութեամբ, կամ պատմութիւններու, և թիւ մի արձաններու և հնութիւններու զօրութեամբ, հապա բուն իսկ նիւթական աշխարհ մի, որուն մէջ 1800 տարի առաջ բնակիչներ կըգըտնուէին ։ Կրնաս քաղքին փողոցներուն մէջ քալել, հրապարակները ելնել, տաճարները թատրերը պտուտիլ, ապարանքներու մէջ մտնել, մասնաւորներու տուներու մէջ թափանցել, այս ամենը այնպիսի զարմանալի տպաւորութիւն մի կընեն վրադ, որ երթալով կըմոռնաս այն 18 դարը որ կանցրպետէ դքեզ, և կերևակայես որ իբր նոյն ժամանակուան, այն հին աշխարհին մէջ կապրիս, և թէ քաղքին փողոցներուն մէջ քալած և մասնաւորներու տուներու մէջ մտած ժամանակդ կըկարծես որ վայրկենէ մը՝ քաղաքացիներէն մին պիտի հանդիպիս, և կամ տան տիկինը յանկարծ քովի սենեակէն պիտի գայ, և քու այցելութիւնդ պիտի ընդունի ։

Բոմբէյ 63 տարւոյն սոսկալի երկրաշարժէ մը մասամբ իւիք կործանելով բնակիչները զարհուրած քաղքէն փախան հեռացան, սակայն հետզհետէ նորէն ետ դառնալով քաղաքը իւր առջի փառաւորութիւնն ստացաւ ։ Նոյեմբեր 23—79ին, այսինքն 18 դար առաջ Վեզուվ լեռը սաստիկ բռնկելով սոսկալի հուր, ժայռերու աւազներու, մոխիրներու ահագին կոյտեր ժայթքեց Բոմբէյի վերայ, և բոլորովին ծածկեց կործանեց քաղաքը ։ Վերջին ժամանակներս, երբ քաղաքը բրել սկսան, մարդու շատ քիչ կըմախքներ գտնուեցան, որով կերևակայեն, թէ Վեզուվի ժայթման ժամանակ Բոմբէյի բնակչաց մեծագոյն մասը կարող եղած էին փախչիլ ։

Մինչև 18դ դար Բոմբէյ այնպէս հողին տակ ծածկուած էր ։ 1745ին մի քանի գեղջականք խրամ մի բանալ ուզելով այս երկրին մէջ, որուն մէկ մասը մինչև այսօր տակաւին այգիներով լեցուն է, արուեստական նիւթեր գործիքներ գտան հոն ։ Այս իմանալով Շարլ երրորդ հրաման ըրաւ բրել, և խուզարկութիւնները շարունակել, և այսպէս քաղքին մէկ մասը յերևան ելաւ ։

Անկէ 'ի վեր Նաբոլիի կառավարութիւնները անհոգ գտնուեցան, և անկանոն կերպով երկիրը բրել կըտային անանկ որ մինչև ցայսօր, քաղքին միայն մէկ երրորդ մասը 'ի լոյս ելած է ։ Սակայն Իտալիայի արդի կառավարութիւնը երևելի հնագէտ պարոն Ֆիօրէլլիի առաջնորդութեամբ առաջ կըմղէ գործը, և թիւ մը գործաւորներու չարունակ կըբրեն քաղքին վրայ գտնուած մեծ քանակութեամբ հողը, որ չորս մէդրօի չափ է, և շոգեկառքով ծով կըտանին կըթափեն, և հետզհետէ գտնուած հետաքրքրական հնութիւնները Նաբոլիի ազգային Միւզէն կըխրկուին ։

Հետեւեալ յօդուածոյն մէջ պիտի խօսիմք թէ Բոմբէյի մէջ ինչ տեսանք ։

դամ կըքաջալերեն իսկ զհարստահարիչն ։ Նկատելով՝ որ այս դասուն մէջ չողոքորթ՝ կեղեքիչ՝ բռնաւոր ագահ և այլ բազմաթիւ մոլութեանց տէր անձինք կան, որ իբրև երկնային պատուհաս երկաթէ գաւազանաւ կըվարեն զժողովուրդը և իրենց յանցանաց համար պատասխանութեան կոչուած ատեն ըմբոստ ևս կըգտնուին ։

Կըհետևցնենք որ Հայ կղերին ընթացքը այն կէտին հասած է, որ եթէ անմիջապէս յառաջ 'ի գլուխ չնորոգուի 'ի կորուստ պիտի տանի իրեն հետ զկրօնս և զհայութիւն ։ Մեր այս օրինաւոր բողոքը տկանատես և տկանջալուր անթիւ օրինակներու վրայ հիմնեալ պատկառելի ժողովոյ ատեանը մատուցանելով կըպահանջենք ։ Օրէնք, Սահմանադրութիւն, եւ սանձ՝ անօրէն անձանց եւ անսանձ կղերականաց վրայ, և կըխնդրենք որ անյապաղ յանձնաժողով մը կազմուի ընտիր՝ օրէնսգէտ և ազգին վիճակը ճանչցող անձինքներէ բաղկացեալ և նորա հրահանգ տրուի որ ամեն դասու կղերին իւր աստիճանին և կոչմանը համեմատ, և իւր կոչման վայրկեանէն մինչև մահուան անկողինը, իր պարտուց ճանաչողութիւն և բարոյապէս և նիւթապէս նորա ընթացից և գրութեանց եղանակը որոշող օրէնք մը հաստատէ և որուն ամեն մէկ կէտին գանցառութիւնը իր պատիժը ունենայ ։ Ի դիմաց մասնաժողովոյ

* * *

Վերոգրեալ նամակը հրատարակելով, զոր Մուսոխ հետ մեք ևս չափազանց ծանր կըգտնեմք, կըհամարձակիմք մի քանի դիտողութիւններ յարել ։

Կըգովեմք արդարև մասնաժողովոյն առաջադրութիւնը, և ուրախ եմք տեսնելով, որ երբ ազգին մեծագոյն մասը անտարբերութեան մէջ կըխորդայ, ունիմք այնպիսի ազգակիցներ որ նախանձախնդիր են ազգային պատւոյն, և կըբողոքեն իրաց այնպիսի վիճակի մը դէմ, որ իւր զեղծումներովը անտանելի եղած է ։ Սակայն ինչպէս իմանամք Հայ կղերին յառաջ 'ի գլուխ նորոգութիւնը, ինչ օրէնք ինչ սանձ կրնամք դնել դաս մի կղերականներու համար որոնք սրբէ դաստիարակութիւն չունին, և իրենց սրբազան պաշտօնին բոլորովին անյարմար ։ Միթէ իրաւամբ կրնամք պահանջել որ մեր եկեղեցականք բարեկիրթ և քաջ դաստիարակուած լինին, քանի որ ազգը անոնց դաստիարակուելու միջոց մը տուած չէ, կամ անոնց ընտրութեան մասին օրէնք մը հաստատած չէ ։ Նայսաուոթիւնները մէկդի ընելով՝ ով են, և ինչ բարոյականի և դաստիարակութեան տէր անձինք են, սովորաբար որ կղերական պաշտօնը յանձն կառնուն այսօր ։ Եթէ կըփափաքիմք բարոյական և բարեկիրթ եկեղեցականներ ունենալ, արդի զեղծումներուն արմատական դարման մի տանելու համար, մեր կարծիքովը կըպարտաւորիմք նախ կղերականներու համար մասնաւոր դպրոց մը հաստատել, և խստիւ արգիլել գաւառներու եպիսկոպոսները և վարդապետները որ ոև է մէկը քահանայ կամ վարդապետ չձեռնադրեն, առանց նոյն քահանայ կամ վարդապետ լինիլ փափաքող անձը՝ ազգային կրօնական խորհրդէն վկայագիր մը չներկայացնէ իւր նոյն պաշտօնին յարմար լինելոյն ։ Սակայն այնպիսի ծանր և դժուար խնդիր մըն է, որ երկար խորհրդածութեանց կըկարօտի, քանզի միւս կողմանէ կղերականաց նիւթական վիճակը բարւոքել ապահովցնել կըպարտաւորիմք, որպէսզի իրենց սրբազան պաշտօնին նկատմամբ պատկառելի և անկախ վիճակ մի ունենան, և հետևաբար մէկդի թողուն այնպիսի միջոցները՝ որոնց դիմել կըպարտաւորին երբեմն իրենց նիւթական ապրուստը հոգալու համար. ուստի այս մի քանի դիտողութիւնները ընելով հիմակուհիմա կըլռեմք ։

Երժանայարգ Երրահամ էֆէնտի Եմիրխանեանց այս շաբթուան ատենախօսութիւնը յաջող և օգտակար կերպով ըրաւ Ներա տօքթօր Մինասեան էֆէնտիի տունը ։ Ի սկզբան համառօտիւ խօսեցաւ տարրաբանութեան ընդհանուր սկզբունքներուն վրայօք, նկարագրելով թէ որքան որ պինդ առաջ Երաբացի ալքիմիկներ զանազան նիւթեր ոսկիի փոխելու համար հետևեցան սա արհեստին պարապ տեղը ջանալով իրենց նպատակին հասնելու, բայց և այնպէս անոնց ջանքերը ապարդիւն չեղան տարրաբանութեան ըրած հսկայակայլ յառաջդիմութեանը նայելով. ու այժմեան քիմիաբանները թէպէտ ինչև իցէ նիւթ մը ոսկւոյ չեն կրնար փոխարկել, թերևս անանկ քիմիական գիւտեր եղած են որոնք շատ հարստութիւն և մեծամեծ օրհնութիւններ պարգևած են մարդկային ազգին ։

Նկարագրեց նաև Երարչին իմաստութիւնը որ միև նոյն տեսակ ու քանակութիւն ունեցող քիմիական բաղադրութեամբ զանազան տեսակ բոյսեր ստեղծած է, որոնք տարբեր դեղեցկութիւն ունին և տարբեր ծառայութիւններ կընեն, որ այժմեան ամենէն երևելի ալքիմիկը կարող չէ նոյն տարրերը նոյն չափով իրար բերելով նոյն արդիւնքը յառաջ բերելու ։

Ի վերջոյ նիւթին դալով "Երիման" օրէնքները դեղեցիկ կերպով բացատրած ատենը, քանի մը շատ զուարճալի ու հետաքրքրական փորձեր և լուսաւորութիւններ ըրաւ, որոնց ունկնդրաց բազմութիւնը իր մեծ հաճութիւնը յայտնեց կրկնակի ծափահարութեամբ ։ Երանի թէ Պօլսոյ զանազան Հայաբնակ թաղերուն մէջ ալ այսպիսի ուսումնական ատենախօսութիւններ հաստատուէին որուն օգտակար արդիւնքը շուտով պիտի տեսնուէր ։ Ե-էօօօքէր

ԴՊՐՈՑ

Հետևեալ յօդուածը Էջմիածնայ Երարատ ամսաթերթէն քաղելով, մեր լրագրոյն մէջ սիրով կըհրատարակեմք ։

ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ա. Եթէ ընթերցող Հայը յիշէ, մենք ներկայ տարոյս Արարատի ամսատետրակների մէկի միջումը խօսում էինք թէ ի՞նչ օգուտ և նշանակութիւն ունին և պիտի ունենան ծխական դպրոցները Հայի համար. այժմ նոյս վիճակի վերայ ենք անում մեր նկատողութիւնը ։ Անցեալը միշտ ներկային պէտք է. ըստորում անցեալի փորձովը մենք պէտք է գտնենք ներկայի ուղղութիւնը. բայց (ցաւելով ենք ասում) որ շատ պարզ և հաստատուն փորձերը՝ որոնք մեզ համար արեան գնով նստել են, մինչ անգամ շատ և շատ մոռացուել և անօգուտ գնացել են Հայի համար ։ Ինչո՞ւ... որ կարճ և վճռողական պատասխանը միշտ լսվում է «տգիտութիւն». տգիտութիւնն է յիրաւի, որ այսօրվան օրը համարեա բոլոր Հայերը միաբերան գոռում են «թէ առանց ուսումի մեզ փրկութիւն և ճար չկայ» ։ Բայց և այնպէս, այդ ուսումն ասացեալ բանդ ի՞նչպէս պէտք է ձեռք բերուի՝ տարածուի և արդիւնաւորուի. մտածողները շատ քիչ են, իսկ հոգացողները, չեմ կարող ասել թէ քանի՞ հատ ։ Ուրեմն ի՞նչ ասել է դպրոց և ուսումն երբ գեղջուկ Հայը անտարբեր և անփոփոխ է բոլորովին և դեռ ևս ։

Ազգ ասելով՝ կամ Հայ գրելով՝ այստեղ մենք չպէտք է հասկանանք մայրաքաղաքներումը և քաղաքներումը լինող մի քանի հազար մարդիք, որոնք ուսումն ունին կամ գո՛նէ հոգալու կարողութիւն և հասկացողութիւն ։ Ազգը Հայի համար գումարվում է երեք և կէս միլիոնից աւելի գեղջուկ երկրագործից, որը դարաւոր փորձերից յետոյ դեռ ևս ապրում և մնում է այնպէս՝ որպէս թէ ամենևին չէ անցել այդ դարերի փորձութեանց միջով և ահա այս օրս նորա պիտի կրթուին, ուսանին և չարունակին ։ Ի՞նչ տեղ... ծխական դպրոցներումը. ո՞րի ձեռքով, քահանաների և ուսուցիչների ։ Եթէ չկայ դպրոց, իսկ դպրոցին ուսուցիչ, ուրեմն Հայը դարձեալ մնում է անկիրթ՝ և այս մինչ ե՞րբ ։

Բ. Այդ ո՞վ չգիտէ՝ որ այդպէս է պարոն կասեն մեզ մեր ընթերցողները «այդ դու էլ ես էլ և շատերն էլ գիտենք իմ պարոն. եթէ գիտենք՝ այդ բաւական չէ, պէտք է հոգանք. իսկ երբ չենք հոգացել և ոչ մի բան, և եթէ արածներս սխալ է, այս նշանակում է որ չգիտենք ։

Պէտք է ասելով գործը չէ հոգացվում, և գործը եթէ նպատակ և ուղղութիւն չունի, միևնոյն է թէ չարած ։ Տաս տարուայ միջոցում, որքան և որքան դպրոցներ առաւօտեան ծաղկի պէս բաց և խուփ են եղել. անհասկանալի է այս ։ Դուք կասէք, որ այդ ևս լաւ նշան է, ըստորում առանց փոփոխութեան և փորձերի ոչ մի բան չէ հիմնաւորվում և կատարելագործվում ։ Մենք էլ համաձայն ենք, որ պէտք է որ և իցէ միտքն սկսուի և փոր ձերով կատարելութեան և հաստատութեան հասնի ։ Բայց եթէ բանը սկսվում է նպատակից հեռու և ուղղութիւնից ստիպուած, և ապա երբ մի թեթև քամի է փչում, խսկոյն կործանվում է, և եթէ մինչև անգամ շատերը ուրախ են լինում ևս այդպէս պատահելուն, ըստորում իրենց կամ նախապաշարմանը կամ առժամանակեայ օգտին վնաս էր առաջ գալի, և այդ կործանումն մնում է անկանգնելի. հապա սորան ի՞նչ փորձ պիտի անուանենք, և մինչ ե՞րբ պիտի շարունակուին այսպիսի փորձերը ։

Հայը աղքատ ազգ է. նորա համար կոպէկի կորուստը մեծ նշանակութիւն ունի. որևիցէ փորձը բաւական վընասներ է նստում մեզ ։ Կորուստը մենք ի՞նչով կարող ենք փոխանակել. իսկ եթէ մենք միշտ և միշտ կորուստներ կունենանք և ոչ գիտեր . . . կրկնում ենք հարցը չձանձրելով և այս մինչ ե՞րբ . . . ։

Գ. Խելաքարին յանձնել, որ իւր խելքովը կառավարի նրան. քաղցածին, որ չունեցած հացովը կշտանայ. աղքատին առանց տալու ասել «ունեցիր ինչ ուզում ես ։ Միևնոյն թէև տգէտին յանձնել իւր գիտութեան և կրթութեանը հոգաբարձութիւն անելը ։

Այս տեղ ի՞նչ սպասելու է. ասացէք խնդրում ենք. «ոչինչ» կըպատասխանէք 'ի հարկէ ծիծաղելով. և թէ ոչինչ, ի՞նչ է ուրեմն մեր արածը՝ եկէ՛ք քննենք ։ Կա՞յ արդեօք հարկաւորութիւն մեզ ինքներս խաբելու և չողոքորթելու այն բանումը, որ մեզ համար կեանքի և մահուան խնդիր է ։ Եւ երբ այլ ևս միջոցը չէ ներում մեզ յաջ ու ձախ դառնալ և ասել՝ դեռ ևս յետոյ ։ Այլ կամ յառաջ պիտի շարժուինք, և կամ թէ կործանման վհի մէջն ընկնենք ։ Արդեօ՞ք այս մտքերովը պարապում ենք՝ և եթէ պարապում ենք, ո՞ւր են մեր արած եզրակացութիւնք և որոշմունքներ ։ Եւ եթէ այս ևս մնում է՝ այդ էլ թո՛ղ ասենք, մինչև ե՞րբ պիտի մնայ ։

Մնայ թո՛ղ. . . և մենք դառնանք խօսելու իրողական դէպքերից, որով մի ընթերցող բարեկամը տեսնայ թէ՝ ուղիղ և թէ անուղիղ էր մեր դատողութիւնը եզրակացնելը ։

ՑԱՆԿ ԳՐՈՑ ՈՄԱՆՑ

ՏՊԱԳՐԵԱԼՈՑ ԵՒ ՎԱՃԱՌԵԼՈՑ Ի ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՏԷՏԷԵԱՆ

	Դահեկան
Ագահն	5
Ադնէս	7
Ակամայ բժիշկ	4
Աղօթագիրք. Հասարակ կազմ	7
Կիսակաշի	9
Ոսկեզօծ	20
» թաւշապատ	30
» » արծաթազօծեալ և ոսկեզօծեալ շրջանակօք	50
Փղոսկրեայ	$113\frac{3}{4}$
Ամօրի	20
Այբբենարան	$1\frac{1}{2}$
Այսա. ողբերգութիւն	4
Անգէղա Քաճիօլի	$1\frac{1}{2}$
Անճէլօ. Թատերգութիւն	5
Ապաստանարան սիրոյ Մէգասգասեայ	2
Արևելեան Մամուլ. 2 տարուան	182
Արփի Արարատեան	25
Գաղտնիք Փարիզի, 8 հատոր	120
Գաղտնիք Փարիզի վիպասանութեան Թատերգութիւնը	10
Գարուն Հայաստանի. Հանդէս	
Գիրք խօսակցութեան Տաճկերէն և Հայերէն	4
Դատասէրք	5
Դիմակ. Հանդէս կիսամսեայ	
Եղիշէ	8
Երեք հրացանակիրք, 3 հատոր	45
Երկասիրութիւնք երկուց ընկերակցաց	6
Էլիզա	$31\frac{1}{4}$
Ընթերցարան	8
Թշուառք, 10 հատոր	180
Ժէնըվիէվ	5
Ժօզէֆ Պալսամօ. մամլոյ տակ	
Իվանոէ. մամլոյ տակ	
Իրաւունք. լրագիր	$68\frac{1}{4}$
Լէօ կամ Ափիօն ծխողի մը սէրը	8
Լուի ԺԷ.	$11\frac{3}{8}$
Լուքրէցիա Պօրճիա	5
Լօթօ Ֆրաթէրնօ	
Ծաղիկ, 3 հատոր	300
Կանոնագիր Ս. Մեսրոպեան վարժարանին որ 'ի Զմիւռնիա	
Կիւլիվէրի Ճանբորդութիւնք	18
Կոմիտասին ցուցակը	2
Հազար ու մէկ գիշերներ, 6 հատոր, Բ տիպ	90
Հայ ընթերցատուն Զմիւռնիոյ	
Հայկական նամականի	15
Հասկաքաղաղջիկը, Բ տիպ	1

	Դահեկան
Հեքարան	2
Հերքումն կարծեաց	1
Հումկայ արարողութիւնք	1
Մաթիլտ, 4 հատոր	80
Մանր ուսմունք Քրիստոնէական հաւատոյ	4
Մանօն Լէսքօ	12
Մարդ	$2\frac{1}{2}$
Միլլէթինի սէվ	
Միութիւն սահմանադրական. վեցամսեայ շրջանը	$25\frac{1}{4}$
Միքրօ-Մէղաս, Ժանօ և Քօլէն, Ճերմակ ու Սև	5
Մուխթասար Քրիստոնէական վարդապետութիւն	3
Մուսայք սուրբ Մեսրոպեան վարժարանին Զմիւռնիոյ. Ա տետրակ	4
Բ »	5
Մօնթէ-Քրիսթոյ կոմս, 6 հատոր	90
Յաւերժահարսն. հանդէս կիսամս.	
Նասրէտտին խօճայի ծաղրաբանութիւնք, Բ տիպ	2
Նարեկ, Բ տիպ	20
» ոսկեզօծ	30
Նօդր-Տամ Փարիզի, 3 հատոր	45
Ուսպք դրասիրութեան	8
Ռաֆայէլ	15
Սարֆը մէմուհ ֆէննը տէֆաթիր. Ա և Գ հատոր	40
Բ »	30
Սէրը բժիշկ է	3
Սօն Ապէնսէրաժըն սէր կիւզէշթի օլան վուգուաթ	5
Վալէրիա և Լը Պարպուլիէ	4
Վէրթէր	10
Վիկթօրիա	14
Տեղեկագիր տարեկան ընթացից Թաղական խորհրդոյ Զմիւռնիոյ. 1865	
Տէր իմ Յիսուս	10
Տոմարակալութիւն գործնական	20
Տօրա. սիրային վէպ մի	20
Րուզնամէ 1864 տարւոյն	
Փամէլայի առաքինութիւնք	7
Փայտեայ խաչը	$2\frac{1}{2}$
Փօլին	10
Քերականութիւն Հայերէն լեզուի	12
Քրիստոնէական վարդապետութիւն, Գ տիպ	1
Օսմանեան պատմութիւն	15
Օրիորդ լա Քէնդինի	18

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 25 Մարտ:

Երտաքին գործոց պաշտօնատան քարտուղար ու միանդամայն Մէքտուպճի մեծա. Սարգիս էֆէնտի Համամճեան ամսոյս 1—13ին իւր ընտանեօք հանդերձ Կ. Պօլիսէն հասաւ իզմիր, քանի մը օր հոս մնալու դիտաւորութեամբ:

—Լա Թիւրքի լրագրոյն մէջ կըկարդամք թէ օգոստափառ Սուլթանը իւր ծախուքը Նշիրկեանի մէջ Բիւշտիէ դպրոց մի շինել տուեր է, որուն համար Նչիպատսի բարձրա. Խըտիվը 1000 ոսկի, և 200 հատոր կրթական գիրքեր խրկեր է:

—Ն. Վ. Պարսից Նասրէտին Շահին տօնախմբութեան առթիւ՝ քաղաքիս Պարսից հիւպատոսարանը անցեալ կիւրակէ իրիկուն ուրախութեան հանդէսներ կատարուեցան. Միրզա Հաշիմ Խան Պարսից հիւպատոսը, և իւր "շանսէլիէն" մեծապատիւ Յովհաննէս էֆէնտի Եգճալի սիրալիր ընդունելութեամբ պատուեցին ամեն անոնք, որ այս առթիւ դացին զիրենք շնորհաւորելու:

—Մոնիթէօ և Օրիէնթ թերթերուն երկամսեայ դադարման համար մեր ցաւակցութիւնը կըյայտնեմք:

—Բրուսիոյ Ֆրետէրիք Շարլ իշխանը, որ յանձանօթս կըճանապարհորդէ, ամսոյս 6ին հասաւ քաղաքս, և ըստ սովորութեան բոլոր Եւրոպայի ճամբորդներու, ընկերութեամբ Բրուսիոյ հիւպատոսին նախ Բակոս լեռը ելաւ պտըտեցաւ, ուրիշ բոլոր օր մը Եփեսոսի հնութիւններուն մէջ անցուց, անկէ ետ դառնալով մի քանի դպրատուններ եկեղեցիներ գընաց տեսնել, ու ամսոյս 10ին Միխիլի ուղևորեցաւ, ու Տրովադայի հնութիւնները տեսնելէ զկնի Կ. Պօլիս պիտի երթայ: Երևելքի ժողովուրդը չկրնար ըմբռնել, թէ Եւրոպայի մէջ անանկ բարձր կայութիւն ունեցող իշխան մը ինչպէս պարզ զգեստներ հագած իբրև հասարակ մէկը ժողովուրդեան հետ կըմիանայ . . . :

—Ընտիոքի վրայ առնուած լուրերը շատ տխուր են: Ամսոյս 10 թուով քաղքիս Լը Բոսֆոր լրագրոյն գրուած նամակին համեմատ՝ այս քաղաքը բոլորովին կործանած և աւերած է այսօր: Ապրիլ 3ին ըստ նոր տումարի առտու ժամը 8ին, կըսէ նոյն նամակագիրը, սոսկալի երկրաշարժ մը քաղքին մէկ մասը հիմունքէն կործանեց, իւր փլատակներուն տակին առնելով թիւ մը թշուառ բնակիչներու. և քաղքին այն մասը որ տապալած չէ, այնպիսի երերուն վիճակի մէջ է, որ հարկ պիտի լինի մասնաւոր փլել ու տապալել:

Մինչև հիմա տակաւին աղէկ մը յայտնի չէ, թէ քանի հոգի փլատակներու տակը մեռան, սակայն անոնց թիւը 2000ի չափ կըհասնի կըսեն. Ընտիոքի քով գտնուած գիւղերն ալ նոյն բաղդը ունեցեր են:

Նամակագիրը նամակը գոցելու ատեն կիմանայ, որ ուրիշ սաստիկ ցնցում մի քաղքին միւս մասն ալ բոլորովին կործաներ է, այսպէս կըսէ, Ընտիոքի այսօր աւերակ մի դարցած է:

—Կըսուի թէ Եւրոպայի տէրութիւնները ինչպէս նաև Ռուսիա Անգլիա և Թիւրքիա՝ Ասիայի համար, Միացեալ Նահանգք՝ Քանատայի, և Ֆրանսա՝ Ալճերիայի համար թղթաբերական միութիւն մի պիտի հաստատեն, ու համակերպ գին մի պիտի որոշեն. այս է 20 սանթիմ նամակներու համար 16 կրամ կշռելով, իսկ լրագիրներու տպեալ տետրակներու և ապրանքի օրինակներու համար 10 սանթիմ պիտի վճարուի 55 կրամի համար:

—Նաբօլիի լրագիրները կիմացնեն որ, Վեսուվ լեռան բռնկիլը հետըզհետէ առաւել կըսաստկանայ, գղրդիւնը աւելի յաճախ ու սաստիկ, և դուրս թափած լաւաներուն քանակութիւնը սովորականէն աւելի է:

—Անգլիոյ կրթութեան յանձնաժողովը ներկայ տարւոյս սկիզբը Բրիտանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ 2280 նախակրթական նոր դպրոցներ շինելու անօրէնութիւնը ըրեր է:

—Անգլիոյ մէջ Թագաւորական Լայֆ Պօթ կենսական նաւակ ըսուած ընկերութիւն մի կայ, այս է ալեկոծութենէ և նաւաբեկութենէ ազատելու համար շինուած նաւակներու ընկերութիւն, որոնք բոլոր Բրիտանիայի ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ մեծ ծառայութիւններ կըմատուցանեն, ալեկոծութեան մէջ կորսուելու վտանգի մէջ գտնուող նաւաստիները կամ ճամբորդները ազատելով:

Այս ընկերութիւնն 1824ին հաստատուած է, և 233 նաւակներ ունի, Անգլիոյ, Ուէյլսի, Սկովտիայի, Իրլանտայի մէջ, ինչպէս նաև Բրիտանական կղզիներուն մէջ: Այս նաւակները այնպիսի սիսթէմով շինուած են, որ ծովը որչափ որ սաստիկ իսկ լինի ամենևին չեն ընկղմիր: Անցեալ տարուան մէջ 658 հոգի ալեկոծութենէ ազատեցին, անոնցմէ շատերը սաստիկ և ահագին փոթորիկներու ատեն երբ ուրիշ հասարակ նաւակներ չէին համարձակել իսկ անոնց քով մօտենալ և օգնել: Ասոնցմէ զատ ընկերութիւնը վարձքեր պարգևներ շնորհած է ընկերութենէ դուրս ուրիշ անձերու, նաւաստիներու, որոնք մէկ տարուան մէջ 224 հոգի ազատած են: Նմանապէս այս ընկերութեան նաւակները այն տարուան մէջ 31 առագաստաւոր նաւեր ազատեր են:

Քառասունևութ տարի է որ այս ընկերութիւնը հաստատուած է, ու այս միջոցիս մէջ իւր նաւակները 20,752 հոգի ազատած են ծովու վտանգներէ և ալեկոծութիւններէ:

—Ժամանակէ մի 'ի վեր քաղաքիս՝ քարափանց ընկերութեան դէմ գանգատներ կըլլինին թէ ծովուն մէջէն կտրած և առջևը պատ քաշած տեղուանքը լեցընել անփոյթ կըլլինի. քանի որ նոյն տեղուանքը ծովուն հետ հաղորդակցութիւն չունենալով՝ առաջիկայ ամառուան եղանակին մէջ կրնան սաստիկ գարշահոտիլ, և անտարակոյս հիւանդութիւններ պատճառել: Այսպիսի յայտնի վտանգի մի առջև ծովեզր բնակող շատ ընտանիքներ պատրաստութիւններ կըտեսնեն արդէն գարնան սկիզբը քաղքէն հեռանալ և գիւղերը երթալ:

Ուրախութեամբ կիմանամք որ պարոնայք Տիւսօ և Վան Լէնէբ, որ քարափանց ընկերութեան գլխաւոր անդամներն են, Բարձրագոյն Դրանէն այս օրերս Կ. Պօլիս կանչուեր են, ուր կըյուսամք այս քարափանց յարաբերութեամբ ամեն դժուար խնդիրները յաջողութեամբ լուծուին:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Բամպակ: Լիվրբուլէն եկած հեռագրական լուրերուն համեմատ բամպակի գիներուն մէջ փոփոխութիւն մի եղած չէ, ամեն օր 15000 պալեա կըծախուի, սակայն «Սթօք» օրէօր աւելնալու վրայ է, որնոր այսօր մինչև 803,000 պալեա կըհասնի: Պարսելոնի մէջ նաև բաւական ապրանք կայ: Քաղքիս մէջ գիները բաւական հաստատուն են, 1800 պալեա ծախուեցաւ 525էն մինչև 535 ղուրուշ:

Ափիոն. 31 սունտուկ ծախուեցան 155էն մինչև 157 ղուրուշ չէքին:

Փալամուտ. 3200 կենդինար ծախուեցան 100էն մինչև 102 ղուրուշի:

Ալիզարի (քէօքպօեա) 275 պալեա ծախուեցան 270 ղուրուշի:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ինկիլիզ սկելէի մօտ Բիեր Ալիօրիի տան եւ Ֆենիրս ըսուած խանիկին քով վառելու փայտի *տէբօզիթօ* մը կըգտնուի, որուն տէրը պարոն Բանաեօրի Սուվալեօրի պատիւ ունի քաղքիս հասարակութեան իմացընելու որ պատրաստ է իրեն տրուած հրամանները խսկոյն կատարելու առանց որ եւ է ծախքի մինչեւ տուն տանելու եւ յանձնելու պայմանաւ փայտին չեքին 21 ղուրուշէն ծախուելով:

LA VELOUTINE.

ԼԱ ՎԷԼՈՒԹԻՆ կոչուած բրինձի փոշին (բուտրա), որուն պատուականութիւնը կատարելապէս փորձուած եւ ճանցուած է շատ տարիներէ 'ի վեր, մարքասիթ կամ պիսմիւթ անուանեալ տեսակ մի սպիտակ ճանքով պատրաստուած ըլլալով, մարդոյս մորթոյն վերայ օգտակար ազդեցութիւն կընէ: Այս ճերմակ փոշին' որ կպչուն (եափըշգան) է եւ գրեթէ ամենեւին աչքի չերեւնուիր, մարդոյս մարմնոյն թարմութիւն եւ հետեւաբար կակղութիւն մի կուտայ:

Այս պատուական փոշին Փարիզի մէջ Լա Բէ կոչուած փողոցը Շ. Ֆայ փոմատաճիին քով, իսկ ուրիշ քաղաքները ամեն փոմատաճիներուն եւ Ֆրենկ սափրիչներուն քով կըգտնուի:

Մեծ շտեմարան տեսակ տեսակ բուրդերու՝ պարանոցի եւ կրնակի զանազան փոքրիկ պօխճաներ եւ ուրիշ մանր բաներ բանելու համար, որոնք նոր հասած են Եւրոպայէն եւ խիստ չափաւոր գիներով կըծախուին: Այս շտեմարանը կըգտնուի Ֆրանկաց թաղը Լազարիստ կրօնաւորաց եկեղեցւոյն անցքին մէջ:

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սիսթէմ) շատ յոգնած ըլլալը սոսկալի ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ դըրգռութիւնը վշտալի է յոյժ. վասն զի մեր գտնելու է անոր դեղը, — Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի, գարեջուր, և ոգելից ըմպելիք. և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանաս անոնցմէ, և ամենևին չխմես. Նմանապէս խահվէ մի խմեր, և անոր տեղ թեթև թէյով (չայ) գոհ եղիր: Կարելի եղածին չափ մաքուր օդ ծծէ՝ ամեն գիշեր իմ դեղահատերէս երեք կամ չորս հատ կուլ տուր, շատ միս կեր և համեմունքէ հեռու կեցիր: Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս, միտքդ շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ առողջ պիտի ըլլայ և պիտի մոռնաս թէ ջղաց շարժումն ունեցար:

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ թէ կըկըղմըը չափէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական չեն ըլլար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը հասնին կամ թէ անոնց մէջ ցաւեր կը գտնուին մէջքին համապատասխանած մասը. Այս ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէի դեղահատերը առնուլ տպեալ հրահանգաց համեմատ և անոր օծելեաց ալ փռել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը: Այս դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ուրիշ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան:

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱԻՐՈՒԻԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել և աղէկցնել այն շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը. որոնք անբարեխառնութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառաւած բոլոր թըթուութիւնը կըվանեն և կը հանին 'ի լեարդն (ճիկէր), որուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ձգտման (սբազմ) դէպքերու մէջ պաշտպանելի ներգործութիւն մի ունին և լերդի ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ:

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱՌԱՋԻՑ (պրօնշիթ) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒԽ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնը ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է: Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին առաջին նշանները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէի հաչակաւոր դեղահատից միջոցաւ: Ասոնք շուտով կը դարմանեն արեան որ և է սաժամանակեայ անշարժութիւնը, կը թեթևցնեն խցուած շնչերակները, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կարողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու կանոնաւորապէս գործելու: Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրողական զօրութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէն, և այս եղանակաւ կը զօրացնեն դըրութիւնը (սիսթէմ) ընդդէմ ծիւրական ախտի՝ շնչարգելութեան, և ուրիշ թոքային տկարութեանց:

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքերու մէջ, որոնք որ և է բնական կամ գերընական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից այլայլիչ և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կը վերահաստատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ջղային դրութիւնը կը զօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարդարէ և վերջապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ:

Հոլլօուէի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են հետևեալ հիւանդութեանց համար.

Շնչարգելութիւն,	Յօդացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մաղձային ախտք,	Տեսատեսութիւն,	Ցաւք որովայնի,
Խիթ (սանճը),	Ջրգողութիւն,	Միզարգելութիւն,
Հարբուխ,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ (տէստրբէ),	Բարախիւն սրտի,	Անկանոնութիւնք կա-
Խոյլ պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզա-	նանց,
Վերնատութիւն,	նոցի,	Մորթային հիւանդու-
Լերդի հիւանդութիւնք	Գլխացաւութիւն,	թիւնք,
Փորացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խցողութիւնք:

Գիտել արժան է որ տպեալ հրահանգներ կան ամեն լեզուով որոնցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի տեղեկութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ:

Այս դեղահատերը, որ կը շինուին Հոլլօուէ բժշկին անձնական վերատեսչութեամբը, կը վաճառուին իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Սթրէնտ կոչուած թաղը թիւ 244, 'ի գին 1 և 1 ուկես շելինի $2\frac{3}{4}$ և $4\frac{1}{2}$ շելինի տուփը, ըստ մեծութեան տփոց:

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,
Ղուկաս Գ. Պալթազարեան:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ